

Kako označivati članove rečeničnoga ustrojstva?

Tijekom susreta s kolegama učiteljima, nastavnicima i profesorima hrvatskoga jezika na županijskim stručnim vijećima i drugim skupovima nerijetko smo dobivali upit o tome kako bi u rečenicama ili u tekstu trebalo označivati članove rečeničnoga ustrojstva – subjekt, predikat, objekt (izravni i neizravni), atribut, apoziciju i priložnu oznaku (mjesto, vremena, načina, uzroka, količine itd.). Drugo se pitanje odnosilo na to kako bi taj skraćeni zapis trebalo nazivati: je li riječ o kratici ili pokrati?

U *Rječniku kratica* Stjepana Babića i Milene Žic Fuchs, objavljenome 2007. godine, nalazimo sljedeće: S subjekt (*gram.*), P predikat (*gram.*), O objekt (*gram.*), D.O.¹ direktni objekt (*gram.*), I.O. indirektni objekt (*gram.*). Za atribut se navodi kratica atr. s tumačenjem atribut (*gram.*), a za apoziciju – Ap. apozicija (*gram.*). Za priložnu oznaku donosi se kratica PO s tumačenjem priložna oznaka (*gram.*), ali ne navode se kratice za priložnu oznaku mjesta (vjerojatno bi se pisala POM²), vremena (vjerojatno bi se pisala POV), načina (vjerojatno bi se pisala PON), uzroka (vjerojatno bi se pisala POU³), količine (vjerojatno bi se pisala POK⁴) itd. Podatke dobivene iz *Rječnika kratica* radi preglednosti možemo prikazati tablično:

član rečeničnoga ustrojstva	kratica
subjekt	S
predikat	P
objekt	O ⁵
direktni objekt	D.O.
indirektni objekt	I.O.
atribut	atr.
apozicija	Ap.
priložna oznaka	PO

¹ Skraćeni zapisi za *direktni objekt* i *indirektni objekt* u *Rječniku kratica* pisani su s točkama i bez bjeline.

² Raspisana je kao poli(oksimetilen) (*kem.*).

³ Raspisana je kao Pučko otvoreno učilište.

⁴ Raspisana je kao Planinarski orijentaciski klub. Pogreška u zapisu pridjeva *orijentacijski* prenesena je iz izvornika.

⁵ Za nazive *izravni objekt*, *neizravni objekt*, *bliži objekt* i *dalji objekt* ne donose se kratice.

S označivanjem subjekta, predikata, objekta i priložne oznake u školskoj praksi zapravo nema problema jer se ustalilo pisanje S, P, O i PO. Uglavnom nije sporno ni skraćeno pisanje priložne oznake mjesta (POM), vremena (POV), načina (PON) i drugih priložnih oznaka. Međutim, nije dokraja jasno kako označiti izravni i neizravni objekt, atribut i apoziciju. Prema obavijestima koje su nam dali kolege⁶ iz škola proizlazi da se spomenuti članovi rečeničnoga ustrojstva označuju na sljedeće načine:

član rečeničnoga ustrojstva	skraćeni zapisi
izravni objekt	IO, Oi, O _r , O _(i)
neizravni objekt	NO, On, O _{n'} , O _(n)
atribut	At., At, Atr., Atr, at., at, atr., atr
apozicija	Ap, Ap., ap, ap.

Pri označivanju izravnoga i neizravnoga objekta više nam je kolega napomenulo kako učenici uglavnom moraju prepoznati da je riječ o objektu, a da je obavijest o tome je li riječ o izravnome ili neizravnome objektu sekundarna, pa se time tumače zapisi Oi, O_r, O_(i), to jest On, O_{n'}, O_(n). Međutim, budući da je sveza koja se skraćeno zapisuje *izravni/neizravni objekt*, a ne *objekt izravni/neizravni*, prednost treba dati zapisima IO i NO. Razmotrimo li skraćene zapise za atribut, uočavamo da tu vlada najveće šarenilo. Prema pravilu da se, među ostalim, jedna riječ krati na početni slog sa suglasnikom ili suglasničkim skupom drugoga sloga, tj. do najbližega samoglasnika (npr. gospodin – gosp., hrvatski – hrv., povijesni – pov.), pravilan je skraćeni zapis *atr.* za atribut. Isto vrijedi i za apoziciju. Dakle, *ap.* je pravilan skraćeni zapis za apoziciju. S obzirom na to da bi se pisanjem maloga početnog slova u skraćenim zapisima *atr.* i *ap.* u sustav označivanja članova rečeničnoga ustrojstva unijela nedosljednost i narušila uporabna ujednačenost, preporuka je da se za označivanje članova rečeničnoga ustrojstva upotrebljavaju skraćeni zapisi *Atr.* i *Ap.*, a da se izvan toga konteksta upotrebljavaju *atr.* i *ap.* (npr. u popisu upotrijebljenih kratica u gramatici, rječniku i sl.).

Otvorenim je ostalo pitanje kako bi sve dosad navedene skraćene zapise trebalo nazivati: je li riječ o kraticama ili pokratama? U *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje navodi se da se kratice pišu malim početnim slovom, ne sklanjaju se te u pravilu završavaju točkom. Pokrate se pak pišu velikim slovima, u pravilu se sklanjaju te ne završavaju točkom. Skraćeni zapisi S, P i O tako nisu ni kratice ni pokrate. IO, NO, PO, POM, POV, PON... bili bi pokrate jer se pišu velikim slovima i ne završavaju točkom, ali se ne sklanjaju, pa nemaju sve bitne značajke pokrata. *Atr.* i *Ap.*

⁶ Srdačno zahvaljujemo profesoricama Zrinki Katalinić i Marici Motik iz Osnovne škole Retkovec u Zagrebu, profesorici Ingrid Lončar iz Srednje škole Zabok i profesorici Tanji Skiba iz Osnovne škole Frana Krste Frankopana u Zagrebu što su svojim angažmanom pomogle da dobijemo što cjelovitije podatke o razmatranome pitanju.

bili bi kratice jer se ne sklanjaju i završavaju točkom, ali se ne pišu malim početnim slovom, pa ni oni nemaju sve značajke kratica. Stoga se nameće zaključak da je pravilan naziv za skraćene zapise članova rečeničnoga ustrojstva *oznaka*. U sljedećoj tablici donosimo zaključni pregled članova rečeničnoga ustrojstva i njihovih oznaka:

član rečeničnoga ustrojstva	oznaka
subjekt	S
predikat	P
objekt	O
izravni objekt	IO
neizravni objekt	NO
atribut	Atr.
apozicija	Ap.
priložna oznaka	PO
priložna oznaka mjesta	POM
priložna oznaka vremena	POV
priložna oznaka načina	PON
priložna oznaka količine	POK
...	...

Na isti način možemo govoriti i o oznakama za nazive padeža: N, G, D, A, V, L i I, ali pritom valja imati na umu da za njih u isto vrijeme postoje i kratice: nom., gen., dat., ak., vok., lok. i instr.